

NAGY MÁRTA

Baka István költészetei

BORSODI L. LÁSZLÓ: MASZK ÉS SZEREPJÁTÉK

Kalligram Kiadó
Budapest, 2017
303 oldal, 2990 Ft

”

Egy időtálló költői életmű léte dinamikus, folyamatosan dialógusképes, hiszen állandóan megújuló értelmezéseiben létezik, ilyen értelemben soha nem lehet lezárta, befejezett – tartja az irodalomkritika egyik alaptézise. Igaz ez a dinamikus lét Baka István életművére is. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy újabb fontos állomásához érkezett a Baka-kritika: Nagy Gábor 2001-es monográfiája után ismét egy szintetizáló jellegű mű látott napvilágot: Borsodi L. László *Maszk és szerepjáték* című kötete. Szándékosan kerülöm a monográfia terminust, hiszen kétségtelen, hogy választott tárgyát kimerítően, teljességre törekvő igénnyel mutatja be, tárgyválasztása, értelmezési kerete és a kötet koncepciója mégis eltér egy klasszikus monográfia struktúrájától. Ugyanakkor olyan mélységű és következetességű feldolgozása Baka költészetének és a hozzá fűződő szakirodalomnak, ami egyértelműen monografikus igényű. Ahogy Bombitz Attila fogalmazott a kötet bemutatóján: egyszerre nyit és zár, nyitja és zárja az életművel foglalkozó eddigi munkákat. Ez a szerepe pedig különösen hangsúlyos, hiszen úgy nyúl Baka költészetéhez, ami sok szempontból különbözik az eddigiektől.

A szerző pontosan megfogalmazza, hogy műve recepcióesztétikai interpretáció, ám nem terjed ki a Baka-életmű egészére, pusztán a költő testamentumának tekintett *Tájkép fohással* című kötetet emeli be az értelmezésbe. „(...) a költő halála előtt megszerkesztett, a szerzői kanonizációs gesztus révén az életművet lezártnak és véglegesnek felmutató, tehát költői testamentumnak tekintett *Tájkép fohással* című kötet kritikai horizontban történő olvasata és újraolvasása kíván lenni.” – írja. Tárgyválasztása nemcsak a fent megfogalmazott, izgalmas műfaji kérdéseket veti fel, hanem legalább ennyire messzire vivő recepcióesztétikai kérdéseket is. A költő ugyanis élete utolsó évében, 1995-ben szerkesztette meg az általa teljesnek tekintett poétikai életművét: bizonyos verseket beemelt, másokat kihagyott, de ami ennél is mélyebb értelmezési kérdéseket vet fel, ciklusokat rendezett át. Élete

alkonyán, a halál biztos tudatában tehát újraolvasta és felülírta saját életművét. Ezzel szinte felszólította a kritikát, hogy hasonló módon közelítsen a szövegeihez, másrészt pedig arra készítette, hogy a saját korábbi szövegeit is gondolja újra, hiszen ezzel a gesztussal mintegy zárójelbe tette a korábbi kötetekről szóló kijelentéseket.

Borsodi L. László meghallotta és elfogadta ezt a felszólítást, ezzel a tudatossággal közelít tárgyához, és pontosan, már-már szigorú következetességgel kijelöli munkája kereteit, amit aztán precízen végig is visz. Pontosan tudja, hogy a recepcióesztétikai megközelítés akkor valószínűleg meg, ha dialógusba hozza az eddig megjelent szakirodalomnak azt a részét, mely az egyes Baka-kötetekre vonatkozik. Ilyen módon nemcsak a *Tájkép fohással* recepcióesztétikai értelmezését végzi el, hanem a szakirodalomét is. Megközelítésében egyértelműen érezhető, hogy ahhoz a kritikusi generációhoz tartozik, melynek tagjait már nem köti személyes élmény Bakához, ezért olyan tisztán kritikusi attitűddel tud közelíteni a költői hagyatékhoz, amit a későmodern szövegvilágra jellemző nyelvi megelőzöttség megkövetel, a személyes érintettség azonban megnehezít, sőt talán lehetetlenné is tesz. Saját megfogalmazása szerint a szövegvilágok organikus egységként való értelmezését úgy szeretné elvégezni, hogy közben párbeszédet folytat a művek recepcióját meghatározó, abban mérvadónak számító kritikai szövegekkel.

Tárgyválasztása és kritikai szemlélete maga után vonja jellegzetes és szintén pontosan definiált értelmezői szempontjait is: „Amennyiben ugyanis ez a késő modern alapozású szerepköltészet a nyelvi megelőzöttség tapasztalatával szembesít, a ciklusok mint nyelvi képződmények a szerepjátékosoknak mint hagyomány- és kultúraértelmező metaforikus alakzatoknak a keretei. Így olvasatomban a metaforikus-szerepjátékos versnyelvnek az értelmezése összekapcsolódik annak a poétikai koncepciónak az értelmezésével, amely a ciklusváltások és a gyakran ezzel összefüggő szerepváltások miérettjét is vizsgálja.” Ezzel magyarázható a kötet alcíme, mely Baka István költészeteiről beszél: „Az idegent a sajátal rokonító, illetve a sajátot mással idegenítő, ezért a költői nyelvet többszólamúvá tevő késő modern nyelvfelfogás, a szerepjáték és maszköltés mint (szöveg) hagyomány- és kultúrateremtés, valamint az így teremtődő metaforikus versvilág alapján nem Baka István költészetéről, hanem költészeteiről beszélek. Ezt a többes számot indokolja a Baka műfordításából eredeztethető szerepjátékosok hatása is.”

Következetesen végigviszi ezt a koncepciót, aminek egy feszes, fegyelmezett struktúra és gondolatmenet lesz az eredménye, mely a Baka-testamentum és a vonatkozó szakirodalom legmélyebb rétegeit is feltárja. Ezzel lezár, vagy legalábbis kérdőjelessé tesz bizonyos kritikai attitűdöket, ugyanakkor új horizontokat nyit meg. Nehéz nem észrevenni, hogy ez a koncepció erősen rímel Baka vers- és ciklusépítési stílusára, ami egy újabb izgalmas réteggel gazdagítja a szöveget.